

सं. सं. २०१६०६१६१६४९३१६९०५

**शासकीय कर्मचाऱ्यांना विकलांगता रजा
मंजूर करण्यासंबंधातील खुलासा.**

**महाराष्ट्र शासन,
वित्त विभाग,
शासन परिपत्रक क्र. अरजा-२४९७/०७/सेवा-९
मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२.
दिनांक :- ९ मे, २०००**

-: परिपत्रक :-

महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम, १९८१ च्या नियम ७५ व नियम ७६ नुसार राज्य शासकीय कर्मचाऱ्यांना, अनुक्रमे हेतुपुरस्सर केल्या गेलेल्या इजेसंबंधात आणि अपघाती इजेसंबंधात विकलांगता आली तर विकलांगता रजा मंजूर करण्यात येते. दोन्ही नियमांतील, " पदाच्या कर्तव्याचे योग्य पालन करीत असतांना अथवा त्याच्या परिणामी किंवा त्याच्या अधिकृत दर्जाचा परिणाम " या शब्दाचा अर्थ बऱ्याच वेळी केवळ " कर्तव्यावर असतांना " किंवा " कर्तव्य करीत असतांना " याप्रमाणे मर्यादित स्वरूपात विचारात घेऊन, संबंधित नियुक्ती प्राधिकारी विकलांगता रजा मंजूर करीत असल्याचे शासनाच्या निदर्शनास आले आहे. यासंदर्भात शासन खालीलप्रमाणे खुलासा करीत आहे.

महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम, १९८१ च्या परिशिष्ट एक मधील अ.क्र.१२ (नियम ७५ व नियम ७६) नुसार अपघाती इजेमुळे किंवा हेतुपुरस्सर इजा करण्यात आल्यामुळे विकलांग झालेल्या शासकीय कर्मचाऱ्याला विशेष विकलांगता रजा मंजूर करण्याचे पूर्ण अधिकार संबंधित मंत्रालयीन प्रशासकीय विभागांचे सचिव यांना देण्यात आले आहेत. त्यामुळे नियुक्ती प्राधिकाऱ्यांनी सदरहू नियमानुसार विकलांगता रजा मंजूर केल्यास अशी कार्यवाही अनियमित ठरते.

विकलांगता रजा मंजूरी संदर्भात सर्व मंत्रालयीन प्रशासकीय विभागांच्या निदर्शनास आणण्यात येते कि, विकलांगता रजा अनुज्ञेय होण्यासाठी शासकीय कर्मचाऱ्यांना धारण केलेल्या पदाची कर्तव्ये आणि पदाची कर्तव्ये पार पाडीत असतांना अपघात झाल्यामुळे किंवा हेतुपुरस्सर इजा करण्यात आल्यामुळे त्याला आलेली विकलांगता या दोन्ही बाबींचा परस्पर व थेट संबंध असणे आवश्यक आहे. म्हणजेच

एच-३९७(१५०००+१०-६-००)।

अपघात कर्तव्यावर असतांना घडणे आणि तो घडतांना कर्मचार्याने कर्तव्याचे योग्य पालन करीत असणे किंवा विशिष्ट काम पार पाडीत असणे किंवा अपघातामुळे झालेली हजा ही सर्वसामान्य जोखमीपलिकडची असणे अपेक्षित आहे. त्यामुळे विकलांगता उद्भवण्याची परिस्थिती ही संबंधित कर्मचार्याने, प्रत्यक्ष कर्तव्य बजावण्याची कृती करतांना किंवा त्या पदाच्या परिणामी उद्भवलेली असली पाहिजे व या क्रियेमध्ये धोका (risk) असणे अभिप्रेत आहे. विकलांगता रजा ही " विशेष रजा " म्हणून घ्यावयाची असल्याने साहजिकच या ठिकाणी " धोका " म्हणजे सर्वसामान्य व्यक्तीच्या दैनंदिन जीवनात घडणाऱ्या नेहमीच्या अपघातापलीकडील " धोका " असणे अपेक्षित आहे. म्हणूनच विकलांगता रजा मंजूरीसाठी दैनंदिन जीवनात घडणाऱ्या सर्वसाधारण अपघाताची प्रकरणे विचारात घ्यावयाची नाहीत हे तत्व नियमांना अभिप्रेत आहे. तरी मंत्रालयीन विभागांना सूचित करण्यात येते कि, विकलांगता रजा मंजूर करतांना नियमांतील तरतुदीचे योग्य प्रकारे अनुपालन केले जाईल याबाबत कृपया दक्षता घेण्यात यावी. यासंदर्भात नमुन्या दाखल काही उदाहरणे सोबतच्या जोडपत्रात देण्यात आली आहेत.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

वसंत चौधरी,
शासनाचे उप सचिव.

शासन परिपत्रक, वित्त विभाग क्रमांक-अरजा-२४९७/०७/सेवा-९,
दिनांक : ९ मे, २००० चे सहपत्र.

जोडपत्र

विकलांगता रजा मंजूरीसंदर्भातील उदाहरणे.

- (१) पोलीस शिपायी, दंगलग्रस्त क्षेत्रात प्रत्यक्ष कार्यरत असतांना, निदर्शकांनी केलेल्या दगडफेकीमध्ये जखमी झाला- विकलांगता रजा अनुज्ञेय होईल.
- (२) पोलीस शिपायाची दंगलग्रस्त क्षेत्रात नियुक्ती करण्यात आली आहे. नियुक्तीच्या ठिकाणी जाताना/येताना त्याच्या जीपला अपघात होऊन तो जखमी झाला- विकलांगता रजा अनुज्ञेय होणार नाही.
- (३) शासकीय कर्मचार्याला कामावर जाताना/येताना तसेच कामानिमित्त प्रवास करीत असतांना अपघात झाला- विकलांगता रजा अनुज्ञेय होणार नाही.
- (४) पोलीस शिपाई, पेट्रोलिंग ड्युटीवर असतांना पाय घसरून पडल्यामुळे/रस्त्यावरून जाताना/अचानक एखाद्या वाहनाने त्याला धडक दिल्यामुळे, जखमी झाला- विकलांगता रजा अनुज्ञेय नाही.
- (५) पोलीस शिपाई पेट्रोलिंगची ड्युटी बजावत असतांना त्यांच्यावर व्यक्तिगत वैमनस्यातून हल्ला झाला- विकलांगता रजा अनुज्ञेय नाही.
- (६) कार्यालयीन कामासंदर्भातील सूड म्हणून शासकीय कर्मचार्यावर हल्ला करण्यात आला- विकलांगता रजा अनुज्ञेय होईल.